

Dr. sc. Ivan Kovač

Državni zavod za statistiku

UDK 339.5 (497.5)
Prethodno priopćenje

TRENDOVI I KARAKTERISTIKE MEĐUNARODNE ROBNE RAZMJENE REPUBLIKE HRVATSKE

SAŽETAK

Sveprisutna internacionalizacija i globalizacija posebno dolaze do izražaja u malim i otvorenim nacionalnim ekonomijama poput hrvatske. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku Uniju njeno će se gospodarstvo još snažnije integrirati s ostalim poslovnim subjektima na zajedničkom tržištu. Zbog toga domaće gospodarstvo nema alternative koja bi za uspješan rast mogla nadomjestiti izvoz, odnosno prodaju roba i usluga na međunarodnom tržištu. Cilj rada predstavlja analiza trendova i karakteristika u međunarodnoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske u razdoblju od 2001. do 2011. godine. Rezultati analize ukazuju na činjenicu da izvoz roba ima vrlo mali pozitivan doprinos ostvarenju rasta stope BDP-a u Republici Hrvatskoj u usporedbi s odabranim državama iz okruženja. U radu je istražena, između ostalog, razina vanjskotrgovinske robne razmjene, uvozna ovisnost, izvozna propulzivnost te stupanj otvorenosti i visina uključenosti Republike Hrvatske u međunarodnu robnu razmjenu. Rezultati rada upućuju na zaključak da je za rast i razvoj hrvatskog gospodarstva, s aspekta međunarodne ekonomije, važno osmisliti industrijsku politiku na nacionalnoj razini koja bi omogućila učinkovito povećanje izvoza industrijskih proizvoda, a samim time i veću pokrivenost dominantnog uvoza izvozom. Rad ističe potrebu za fundamentalnom promjenom nacionalne gospodarske strategije te potrebu za izvoznom orijentacijom domaćeg gospodarstva kroz uključivanje u europske i svjetske gospodarske tokove.

Ključne riječi: međunarodna ekonomija, vanjskotrgovinska robna razmjena, konkurentnost gospodarstva, uvoz, izvoz, Hrvatska

*Ilica 3, 10 000 Zagreb
E-mail: kovaci@dzs.hr
Tel: 01/4806 295

1. Uvod

Međunarodna odnosno svjetska ekonomija danas je duboko prožeta i određena internacionalizacijom poslovanja. Proces internacionalizacije predstavlja širenje ekonomske aktivnosti izvan granica domaćeg tržišta, a to se reflektira ekstenzivnom ekonomskom politikom. Internacionalizacija je i jedan od osnovnih elemenata globalizacije, koja osim širenja ekonomske aktivnosti izvan granica nacionalne ekonomije obuhvaća i funkcionalnu integraciju takvih međunarodno dislociranih aktivnosti, a to rezultira ponajprije kvalitativnim promjenama u organizaciji ekonomskih aktivnosti.¹

Primarni je cilj svake nacionalne ekonomije što uspješnije uključivanje u međunarodnu podjelu rada. Internacionalizacija poslovanja jedne nacionalne ekonomije određena je stupnjem internacionalizacije njezinih poslovnih subjekata, a posebno onih koji u najvećoj mjeri sudjeluju u ukupnom izvozu i uvozu, odnosno u međunarodnoj razmjeni pojedine države.

Uspješnost jedne države na međunarodnom tržištu određena je konkurentskom sposobnošću svih njenih poslovnih subjekata uključenih u vanjskotrgovinsko poslovanje, odnosno u međunarodnu razmjenu. U svemu tome ključno je posjedovanje konkurentске prednosti na temelju čega se ostvaruje veća profitabilnost.² Na globalnome svjetskom tržištu samo one nacionalne ekonomije, odnosno poslovni subjekti tih nacionalnih ekonomija, ostvaruju konkurentsku prednost kada su sposobne kreirati veću ekonomsku vrijednost u odnosu na svoje konkurente.³

U posljednjih je nekoliko desetljeća na globalnom tržištu došlo do velikih promjena. Jedna od najznačajnijih promjena vezana je uz jačanje međunarodne konkurencije i njezin utjecaj i na izvozno orijentirana poduzeća, i na poduzeća koja djeluju samo u okvirima domaćeg tržišta. Internacionalizacija pruža mogućnost širenja i razvitka, te gospodarska prosperiteta globalne nacionalne ekonomije i njezinih poduzeća.

S obzirom na izrazito jačanje i razvoj, u posljednja tri desetljeća provedena su mnoga istraživanja odnosa između internacionalizacije

i uspješnosti poslovanja poslovnih subjekata, ali do danas ne postoji dosljedni empirijski dokaz za navedeno.⁴ Novija literatura koja obrađuje teme međunarodnih pothvata i međunarodnih poslovnih subjekata prepoznaje inherentnu složenost poslovanja u globalnome poslovnom okruženju te ukazuje na čimbenike koji omogućavaju bržu internacionalizaciju.⁵ Većina autora ističe pojavu novih komunikacijskih tehnologija i procesa, povećanu liberalizaciju trgovine, regionalne ekonomske integracije i rast međunarodnih mreža.⁶

Općeprihvaćena je činjenica da internacionalizacija aktivnosti može značajno koristiti poslovanju pojedinih poslovnih subjekata i ona je već dugo glavni pokretač međunarodne ekspanzije pojedinih poslovnih subjekata, a time i međunarodne ekspanzije cjelokupne nacionalne privrede kojoj pripadaju ti poslovni subjekti.⁷

Internationalizacija je važan put kroz koji novi i mali pothvati mogu ostvariti potencijal rasta.⁸ Osim povećanja profitabilnosti, njome se mogu ostvariti koristi specijalizacije i fleksibilnosti u razvoju ekonomije razmjera i obujma, poticanju učinkovitosti proizvodnje, bržoj nadoknadi ulaganja, pristupu stranim tehnološkim, marketinškim i menadžerskim znanjima. Ne iznenađuje da političari na državnoj razini i izvan nje, žele

aktivno promovirati i poticati nove i male internacionalne pothvate.⁹ Internacionalizacija je od vitalnog značenja za daljnji rast i razvoj novih i malih ulaganja u tranzicijskim državama srednje i istočne Europe, koje predstavljaju relativno mala domaća tržišta.¹⁰

Najčešću strategiju, a često i jamstvo uspjeha pojedinih nacionalnih ekonomija na svjetskome, odnosno globalnom tržištu predstavlja specijalizacija. Neophodno je istaknuti značenje i važnost međunarodne specijalizacije i međunarodne podjele rada kao dvaju bitnih preduvjeta za začetak, odvijanje i razvoj međunarodne ekonomije. Posebno danas, više nego ikada, u uvjetima snažne globalizacije, ekonomska uspješnost jedne nacionalne ekonomije usko je vezana uz razinu integriranosti u svjetsko tržište, što utječe na njezinu razinu uključenosti u razmjeni dobara, usluga, kapitala, tehnologija i znanja na tome globalnom tržištu.

Uz internacionalizaciju, globalizacija predstavlja sasvim sigurno jednu od dominantnih tema u akademskim i poslovnim krugovima u posljednjih nekoliko desetljeća, a naročito u posljednja dva. Sama činjenica da globalno poslovanje neprestano raste, a uz to ga još karakteriziraju složenost i raznolikost, dovodi do porasta znanstvenih istraživanja za potrebe poslovnih subjekata koji posluju izvan svojih nacionalnih granica.¹¹

2. Važnost međunarodne razmjene roba u Republici Hrvatskoj

Već duže vrijeme, a posebno u najnovijoj literaturi koja se bavi međunarodnom ekonomijom, dominira tvrdnja o postojanju jake uzročno-posljedične veze između rasta bruto domaćeg proizvoda i vanjske trgovine. Pritom se prije svega misli na važnost i značenje razine konkurentnosti izvoznog sektora svake države. U istraživanjima često susrećemo ekonometrijske modele kojima se nastoji utvrditi utjecaj izvoza na rast bruto

domaćeg proizvoda.¹² Kod različitih autora nalazimo različitu razinu izračunatih koeficijenata koji prikazuju odnos između izvoznih prihoda i rasta bruto domaćeg proizvoda ovisno o veličini uzorka, izboru različitih varijabli kao i njihovom broju.¹³

Republika se Hrvatska u gospodarskom smislu ubraja u skupinu malih država, a kada je riječ o njezinim resursima ona je srednje bogata država. Slijedom toga, međunarodno poslovanje, a naročito izvoz roba i usluga na međunarodno tržište, izuzetno je značajno za njezin brži i snažniji gospodarski rast i razvoj. No, pritom se ne smije izgubiti iz vida nekoliko otežavajućih okolnosti koje predstavljaju nedostatak hrvatskoga gospodarstva kada je riječ o izvozu, kao što su: usitnjena proizvodnja hrvatskoga gospodarstva, nedostatni proizvodni kapaciteti, nedostatak jasne nacionalne izvozne strategije, teži pristup svjetskomu kapitalu, problemi vezani uz transfer novih tehnologija i znanja itd. U literaturi se može zamijetiti tvrdnja kako uspješnost izvoza u najvećoj mjeri ovisi o pristupu financijskim resursima.¹⁴

Dominantno pitanje vezano uz međunarodnu razmjenu Republike Hrvatske predstavlja konkurentnost hrvatskoga gospodarstva na međunarodnom tržištu. Već dugi niz godina jedan od strateških ciljeva hrvatske politike predstavlja jačanje izvoza kao i ukupne konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva. Izvoz se nesumnjivo ubraja među najznačajnije i najbrže rastuće aktivnosti čija je stopa rasta veća od proizvodnje u međunarodnoj ekonomiji.¹⁵

S aspekta strukture izvoza hrvatskoga gospodarstva veoma je važan udio proizvoda s većom, odnosno visokom dodanom vrijednošću u odnosu na izvoz sirovina, lohn-poslove kao i proizvode s malom dodanom vrijednošću. Jedino veliki udio izvoznih proizvoda, čija je dodana

1 Dicken, P. (2003). 'Global Shift: Reshaping the Global Economy Map in the 21st Century', Fourth edition, London: Guilford.

2 Grant, R., M., (2010). 'Contemporary strategy analysis', 7th ed., Wiley & Sons, United Kingdom

3 Barney, J., B. (2008). 'Strategic Management and Competitive Advantage', 2nd ed., Pearson Prentice Hall

4 Annavarjula, M. G., & Beldona, S. (2000). 'Multinationality-performance relationship: a review and reconceptualization', *International Journal of Organizational Analysis*, 8(1), 48-67; Contractor, F. J., Kundu, S. K., & Hsu, C. (2003). 'A three-stage theory of international expansion: the link between multinationality and performance in the service sector', *Journal of International Business Studies*, 34(1), 5-18; Riahi-Belkaoui, A. (1998). 'The effects of the degree of internationalization on firm performance', *International Business Review*, 7(3), 315-321; Ruigrok, W., & Wagner, H. (2003). 'Internationalization and performance: an organizational learning perspective', *Management International Review*, 43(1), 63-83.

5 Loane, S., Bell, J.D., McNaughton, R. (2007). 'A cross-national study on the impact of management teams on the rapid internationalization of small firms', *Journal of World Business* 42, 489-504.

6 Knight, G. (2000). 'Entrepreneurship and marketing strategy: The SME under globalization', *Journal of International Marketing*, 8(2): 12-32; Knight, G., & Cavusgil, S. T. (1996). 'The born global firm: A challenge to traditional internationalization theory', *Advances in international marketing* (8). Greenwich, CT: JAI Press. pp. 11-26; Petersen, B., Welch, L. S., & Liesch, P. W. (2002). 'The Internet and foreign market expansion by firms', *Management International Review*, 42(2): 207-221.

7 Gomes, L., & Ramaswamy, K. (1999). 'An empirical examination of the form of the relationship between multinationality and performance', *Journal of International Business Studies*, 30(1), 173-198.

8 Pangarkar, N. (2008). 'Internationalization and performance of small-and-medium sized enterprises', *Journal of World Business*, 43: 475-485.

9 Organization for Economic Cooperation and Development (2000). 'Enhancing the competitiveness of SMEs in transition economies and developing countries in the global economy and their partnership with SMEs of OECD countries'. Paris, France: OECD.

10 Manolova, T.S., Manev, I.M., Gyoshev, B.S. (2010). 'In good company: The role of personal and inter-firm networks for new-venture internationalization in a transition economy', *Journal of World Business* 45, 257-265.

11 Fahy, J., (2002). 'A resource-based analysis of sustainable competitive advantage in a global environment', *International Business Review* 11, 57-78.

12 Kravis, I. (1970). 'Trade as a handmaiden of growth: Similarities between the nineteenth and twentieth centuries', *Economic Journal*, No. 9+80., 870-872

13 Balassa, B. (1970). 'Export and economic growth' *Journal of Development Economics*, North - Holland Publishing Company, No. 5, 181-189.

14 Ling-ye, L., Ogunmokin, G., O. (2001). 'Effect of Export Financing Resources and Supply-Chain Skills on Export Competitive Advantages: Implications for Superior Export Performance', *Journal of World Business* / 36(3) / 260-279

15 Lee, J., Habte-Giorgis, B. (2004). 'Empirical approach to the sequential relationships between firm strategy, export activity, and performance in U.S. manufacturing firms', *International Business Review* 13, 101-129

vrijednost na zadovoljavajućoj razini, osiguravaju korist hrvatskomu gospodarstvu. On generira dobit, osiguravaju dugoročnu konkurentnost, zaposlenost te samim time doprinosi dobrobiti hrvatskoga gospodarstva u cijelosti. Za rast i razvoj hrvatskoga gospodarstva, s aspekta međunarodne ekonomije, izrazito je važno povećanje izvoza koji ima povoljnu strukturu vezanu uz proizvode s visokom dodanom vrijednošću kao i što veću pokrivenost uvoza izvozom. Jedino je na taj način moguć pozitivan utjecaj međunarodne razmjene, odnosno izvoza na povećanje BDP-a čime se dugoročno osigurava rast standarda i razvoj hrvatskoga gospodarstva.

Da bi se to postiglo, neophodno je da svaki poslovni subjekt razvije svoju strategiju konkurentnosti na međunarodnom tržištu temeljenu na vlastitim potencijalima koji predstavljaju dugoročnu komparativnu prednost, a samim time će se osigurati povećanje dodane vrijednosti proizvoda i usluga. Izvozeći na međunarodno tržište, poslovni subjekti najbolje uče i stječu međunarodna iskustva koristeći različite modalitete međunarodnog marketinga.¹⁶

Tablica 1: Udio izvoza roba i usluga u BDP-u Republike Hrvatske od 2001. do 2011. godine (%)

	Izvoz roba i usluga	Izvoz roba	Izvoz usluga	Uvoz roba i usluga	Uvoz roba	Uvoz usluga
2001.	43,4	20,7	22,8	47,4	38,5	8,9
2002.	40,9	18,8	22,1	49,3	39,9	9,4
2003.	42,6	18,4	24,1	50,4	41,5	9,0
2004.	42,9	20,0	22,9	49,3	40,3	9,0
2005.	42,3	20,0	22,2	48,7	40,9	7,9
2006.	42,7	21,3	21,4	49,8	42,3	7,5
2007.	42,1	21,2	21,0	49,8	42,9	6,8
2008.	41,7	20,5	21,1	49,9	43,1	6,8
2009.	35,4	16,9	18,6	39,4	33,1	6,3
2010.	38,3	19,8	18,5	38,8	32,8	6,1
2011.*	40,8	21,2	19,6	40,8	35,5	5,3

Izvor: izračun autora na temelju podataka DZS-a i HNB-a.¹

*Podaci za 2011. godinu su preliminarni

1 Priopćenje DZS-a "Revizija godišnjeg obračuna BDP-a za razdoblje od 1995-2007.", Priopćenje "Procjena tromjesečnog obračuna BDP-a od prvog tromjesečja 2000. do četvrtog tromjesečja 2010.", Bilten HNB, br. 171. tablica H-6 za izvoz-uvoz roba za godine 2008.-2010., izračun autora za izvoz-uvoz usluga za godine 2008.-2010., te procjena autora na osnovi podataka robne razmjene RH u 2011. i na osnovi procjene tromjesečnog BDP-a za 2011.

16 Grbac, B. (2009). „Izazovi međunarodnog tržišta“ Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka, 161-169., Root, F.R. (1987). *Entry Strategies for International Markets*. Lexington MA: Lexington Books.

godine čine veći dio vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske, kao što je vidljivo iz tablice 1. U strukturi izvoza usluga najznačajniji je izvoz turističkih usluga koji u 2010. godini on čini 72,3% izvoza. U okvirima međunarodne trgovine u zadnjih desetak godina, uz usluge prijevoza, osiguranja i turističkih usluga, sve važnije postaju i različite nove vrste usluga vezane prije svega uz suvremene telekomunikacije. Ako strukturu hrvatskog izvoza usporedimo sa strukturom svjetske trgovine iz 2003. godine uočimo da samo 20% usluga čini svjetsku trgovinu, a 80% otpada na robe, među kojima dominiraju proizvodi prerađivačke industrije.¹⁷ Time se uočava bitna razlika između strukture svjetskog izvoza i strukture izvoza Republike Hrvatske.

Struktura ukupnog izvoza ukazuje na činjenicu da u gotovo cijelome analiziranom razdoblju, izuzevši 2007., 2010. i 2011. godinu, više od polovice ukupnog izvoza čini izvoz usluga. Ta vrsta izvoza

od 2003. bilježi konstantan pad. Nasuprot tomu, uvoz robe je daleko zastupljeniji od uvoza usluga (više od 80% uvoza čini uvoz roba) te je on u gotovo cijelom razdoblju do pojave recesije blago rastao.

Kao što je već naglašeno u radu, nije važna samo visina i rast izvoza, već je isto tako važna i njegova struktura s gledišta udjela proizvoda s visokom dodanom vrijednošću, sirovina, lohn-poslova te proizvoda s niskom dodanom vrijednošću. Iz tablice 2 vidljivo je da je udio izvoza nakon unutarnje proizvodnje u 2001. godini, što najvećim dijelom predstavlja lohn-poslove, bio 56%, dok je 2008. godine njegov udio pao na 31,8%. To s jedne strane ukazuje na pozitivna kretanja u strukturi izvoza, no s druge strane pokazuje da je udio lohn-poslova još uvijek visok u strukturi ukupnog izvoza Republike Hrvatske, što je sasvim sigurno još uvijek nepovoljno u usporedbi s drugim državama koje su uspješnije u međunarodnoj razmjeni.

Tablica 2: Izvoz roba Republike Hrvatske prema statističkim procedurama (u tisućama kuna)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
UKUPAN IZVOZ	38.916.595	38.421.439	41.355.230	48.362.953	52.282.750	60.436.998	66.043.374	69.204.821	55.272.198	64.891.583
Redovan izvoz	14.550.618	15.761.411	19.377.217	25.392.763	29.724.575	36.343.663	40.728.881	43.591.657	37.285.245	42.438.051
Izvoz za vanjsku proizvodnju	1.516.987	982.705	2.285.892	1.813.671	1.833.939	2.560.217	3.148.843	3.611.382	764.482	1.333.446
Izvoz nakon unutarnje proizvodnje (sustav odgode)	21.984.016	21.631.123	19.683.422	21.149.033	20.720.168	21.532.940	22.165.650	22.001.782	17.218.528	21.225.221
Izvoz nakon unutarnje proizvodnje (sustav povrata carine)	864.975	46.201	8.699	7.485	4.068	177	0	0	3.943	4.866

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

17 Krugman, P. R., Obstfeld, M. (2009). „Međunarodna ekonomija“, sedmo izdanje, Mate, Zagreb, 19

Tablica 2 ukazuje na činjenicu kako je robni izvoz Republike Hrvatske kontinuirano rastao (s prosječno 38,4 milijarde kuna 2002. do 69,2 milijarde kuna 2008.) do pojave ekonomske krize kada dolazi do smanjenja izvoza za 20% u odnosu na prethodnu godinu. 2010. predstavlja godinu

oporavka te rasta robnog izvoza u odnosu na krizu 2009. Međutim, s rastom od 17% ukupni je robni izvoz još uvijek na razini ispod vrijednosti iz 2007. i 2008. godine.

Tablica 3: Uvoz roba Republike Hrvatske prema statističkim procedurama (u tisućama kuna)

UKUPAN UVOZ	76.425.531	83.880.110	94.893.108	100.008.106	110.520.226	125.248.775	138.159.436	150.354.032	111.751.098	110.296.840
Redovan uvoz	62.390.761	75.852.862	82.839.358	87.642.665	97.619.152	111.233.179	123.442.150	134.684.712	101.609.466	99.613.330
Uvoz za vanjsku proizvodnju	474.505	268.540	245.641	233.930	378.088	351.211	341.289	470.549	324.797	425.242
Uvoz nakon unutarnje proizvodnje (sustav odgode)	13.549.481	10.754.707	11.806.424	12.128.456	12.521.808	13.664.184	14.375.656	15.198.772	9.813.538	10.255.442
Uvoz nakon unutarnje proizvodnje (sustav povrata carine)	10.785	4.002	1.686	3.056	1.177	201	341	0	3.297	2.826

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

Iz analize uvoza roba (tablica 3) u razdoblju od 2001. godine kada je iznosio 76,4 milijarde kuna i 2008. godine kada je iznosio 150,4 milijarde kuna, vidljivo je da je za razliku od izvoza, koji se u navedenom razdoblju povećao za 77,8%, uvoz u istom razdoblju progresivnije rastao i to za 96,7%. No, poznata je činjenica da su i u najvećim nacionalnim ekonomijama, kao recimo u ekonomiji SAD-a do 1980. godine, i izvoz i uvoz, kao udjeli u BDP-u postojano rasli. Nakon tog razdoblja izvoz SAD-a izrazito je varirao u odnosu na uvoz, odnosno regresivnije je rastao. U 2009. i 2010. godini dolazi do pada uvoza za više od 25% u odnosu na 2008. godinu, što također, kao i kod izvoza, ukazuje na smanjenje ekonomskih aktivnosti uzrokovanih svjetskom ekonomskom krizom. Uspoređujući kretanja izvoza i uvoza vidljivo je da se uvoz još uvijek, za razliku od izvoza, nije vratio na one razine prije krize, dakle na razine izvoza iz 2007. i 2008. godine.

Vanjskotrgovinska robna razmjena gospodarstva Republike Hrvatske u 2001. godini (izvoz + uvoz) iznosila je 60,45% bruto domaćeg proizvoda što predstavlja razinu uključenosti države, odnosno nacionalnoga gospodarstva u međunarodnu razmjenu. Ilustracije radi ta uključenost kroz godine raste da bi 2008. godine narasla na 64,17% bruto domaćeg proizvoda. Pojavom svjetske ekonomske krize, stupanj uključenosti hrvatskoga gospodarstva u međunarodnu razmjenu pada na 49,83% da bi se 2010. godine ponovno popeo na 52,36% bruto domaćeg proizvoda. Za svaku državu, a posebno za manje države kao što je Hrvatska, od iznimne je važnosti uključivanje i što bolja integracija u svjetske gospodarske tokove putem međunarodne razmjene. No, pri tome je vrlo važan odnos između izvoza i uvoza, odnosno postizanje pozitivnog salda trgovinske razmjene ili bar što veće pokrivenosti uvoza izvozom.

Usprkos relativno uspješnom procesu konver-

gencije prema razvijenijim državama iz okružja, u analiziranom razdoblju hrvatska industrija, koja ima najznačajniji udio u vanjskotrgovinskoj razmjeni, kontinuirano je smanjivala svoj udio u bruto dodanoj vrijednosti (BDV)¹⁸, te je povećanje međunarodne razmjene roba prije rezultat porasta uvoza, nego izvoza. Vanjskotrgovinska robna razmjena do 2008. godine bilježila je visoke stope rasta, dok je, kao i u slučaju drugih europskih država, recesija znatno utjecala na smanjivanje obujma međunarodne razmjene u 2009. godini. Određeni oporavak tijekom 2010. godine u Republici Hrvatskoj bio je sporiji od oporavka međunarodne razmjene u državama EU-a. To potvrđuje i usporedba vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske 2009. godine sa sličnim državama. Naime, Republika je Hrvatska imala najmanju vanjskotrgovinsku razmjenu (31,7 mlrd USD) u usporedbi sa Slovenijom koja je imala 46,1 mlrd USD i Češkom koja je imala 217,7 mlrd USD.¹⁹ Na strani izvozne ponude to je posljedica niže konkurentnosti hrvatskih izvoznika dok je na strani uvoza sporiji oporavak rezultat još uvijek slabe domaće potražnje, i za potrošnim, i za investicijskim dobrima.

U međunarodnoj robnoj razmjeni Republike Hrvatske s inozemstvom s gledišta gospodarskog rasta najvažniju ulogu ima izvoz, jer on predstavlja sliku konkurentnosti gospodarstva Republike Hrvatske u odnosu na opću razinu konkurentnosti svjetskoga gospodarstva. Iz analize izvoza Republike Hrvatske u razdoblju od 2001. do 2010. godine vidljivo je da je on neprestano rastao od 2001. godine, kada je bio 38,9 milijarda kuna, pa sve do 2008. godine kada je iznosio 69,2 milijarde kuna. Izvoz je u tih osam godina (2001.-2008.) narastao za 77,8%. U 2009., godini recesije, vrijednost izvoza u Republici Hrvatskoj u odnosu na prethodnu godinu bilježi veći pad (25,8%), u odnosu na Češku (22,7%) i Sloveniju (22,1%).²⁰ Izvoz Republike Hrvatske u 2010. godini u odnosu na 2009. godinu, koju karakterizira kriza, bilježi rast od 17,4% što može ukazivati na postupni oporavak izvoza.

3. Čimbenici koji utječu na izvozu konkurentnost

Brojna se mikroekonomska istraživanja često bave identifikacijom ključnih čimbenika koji utječu na uspješnost izvoza, odnosno na izvozu konkurentnost poduzeća. Identificiran je veliki broj čimbenika koji utječu na izvoz: karakteristike poduzeća, performanse domaćeg tržišta, stavovi menagera prema izvoznoj orijentaciji i rizičnosti poslovanja na stranom tržištu, marketinška politika, orijentacija izvozu kao poslovnoj strategiji i slično.

Izvoz kao gospodarska djelatnost predstavlja jedan od najjednostavnijih oblika međunarodnog poslovanja na inozemnom tržištu. Međutim, i pri izlasku na strana tržišta, poduzeća će razičito koncipirati tržišni nastup, kao i sve elemente tržišne utakmice, ovisno o svojoj veličini, starosti, vrsti djelatnosti kojom se bave, kao i ostalim nezavisnim faktorima koji ih određuju.

U prilog navedenom govori i sve veći broj istraživanja kojima se nastoje razaznati veze između različitih neovisnih varijabli (kao što su veličina i međunarodno iskustvo poduzeća) s izvoznim performansama poduzeća²¹. Internacionalizacija poduzeća, a time i njihova izvozna aktivnost, nije samo opcija koja stoji na raspolaganju poduzeću već je u uvjetima oštre tržišne utakmice ona preduvjet bez kojega poduzeće ne može opstati i razvijati se. De Toni i Nassimbeni²² kao ključne čimbenike izvozu orijentiranih poduzeća ističu veličinu (vezano uz strukturne karakteristike te raspoloživost financijskih resursa) i starost poduzeća, odnosno iskustvo na međunarodnom tržištu. Larimo²³ u svom radu dokazuje da su izvozne karakteristike pozitivno korelirane s veličinom poduzeća, kvalitetom proizvoda i usluga, međunarodnom orijentacijom te diversifikacijom tržišta.

21 Morgan, R., Katsikeas, C. (1997). Theories of international trade, foreign direct investment and firm internationalization: a critique *Management Decision* 35/1 [1997] 68–78, MCB University Press.

22 De Toni, A. and Nassimbeni, G. (2001). 'The export propensity of small firms, a comparison of organizational and operational management levers in exporting and non-exporting units', *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, Vol. 7, No. 4, 132–147.

23 Larimo, J. (2007). 'International joint venture performance: impact of performance measures and foreign parent, target country and investment specific variables on performance', in G. Cliquet, G. Hendrikse, M. Tuunanen and J. Windsperger (Eds.) *Economics and Management of Networks: Franchising, Strategic Alliances, and Cooperatives*, Heidelberg: Springer/Physica-Verlag, pp.393–418.

18 Bruto dodana vrijednost (BDV) predstavlja razliku bruto vrijednosti proizvodnje i međufazne potrošnje.

19 World Statistics Pocketbook 2010, str. 55, 180, 208.

20 Monthly Bulletin of Statistics, Issue No. 1081, Vol. LXV, No.7

Mnoge razvijene zemlje, koje se po broju stanovnika svrstavaju u skupinu manjih zemalja (Danska, Finska, Norveška, Irska, Austrija, Slovenija), prepoznale su važnost sektora malih i srednjih poduzeća kao nositelja izvoznih aktivnosti te ključnog čimbenika podizanja konkurentnosti cjelokupnoga gospodarstva. U današnjem poslovnom svijetu, sektor malih i srednjih poduzeća postaje sve značajniji. U Republici Hrvatskoj mala i srednja poduzeća, s udjelom od 99,5%²⁴ u ukupnom broju registriranih poslovnih subjekta

ta, imaju znatan udio u hrvatskom gospodarstvu. U razdoblju od 2001. do 2010. godine broj malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj povećao se za 71%, a broj velikih poduzeća smanjen je za 34%²⁵. Ukoliko promatramo izvoz roba, u Hrvatskoj su s aspekta prihoda velika poduzeća dominantna u cijelom razdoblju 2001.-2010. Ona su u 2010. sudjelovala s gotovo 60%, dok su srednja i mala poduzeća imala udio od približno 40% u ukupnoj vrijednosti izvoza roba.

Tablica 4: Izvoz roba Republike Hrvatske prema veličini poduzeća (u tisućama kuna)

Poduzeća	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Mala	7.167.181	7.664.911	9.147.098	7.835.566	8.071.949	10.363.505	11.304.939	11.687.819	9.748.445	10.188.145
Srednja	5.425.059	6.024.558	7.019.143	7.916.710	9.277.198	11.056.219	13.741.567	14.711.123	12.822.011	14.676.489
Velika	19.603.723	18.750.570	19.794.565	27.325.018	30.296.014	34.240.513	37.206.847	39.544.465	31.149.318	38.655.132
Nepoznato	6.720.631	5.981.401	5.394.425	5.285.659	4.637.589	4.776.761	3.790.022	3.261.413	1.552.424	1.371.818
UKUPNO	38.916.595	38.421.439	41.355.230	48.362.953	52.282.750	60.436.998	66.043.374	69.204.821	55.272.198	64.891.583

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

Tablica 5: Struktura izvoza roba Republike Hrvatske prema veličini poduzeća

Poduzeća	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	prosjeak
Mala	18,4	19,9	22,1	16,2	15,4	17,1	17,1	16,9	17,6	15,7	17,7
Srednja	13,9	15,7	17,0	16,4	17,7	18,3	20,8	21,3	23,2	22,6	18,7
Velika	50,4	48,8	47,9	56,5	57,9	56,7	56,3	57,1	56,4	59,6	54,8
Nepoznato	17,3	15,6	13,0	10,9	8,9	7,9	5,7	4,7	2,8	2,1	8,9
UKUPNO	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

24 Izvor: „Malo gospodarstvo“, Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo, 2010.

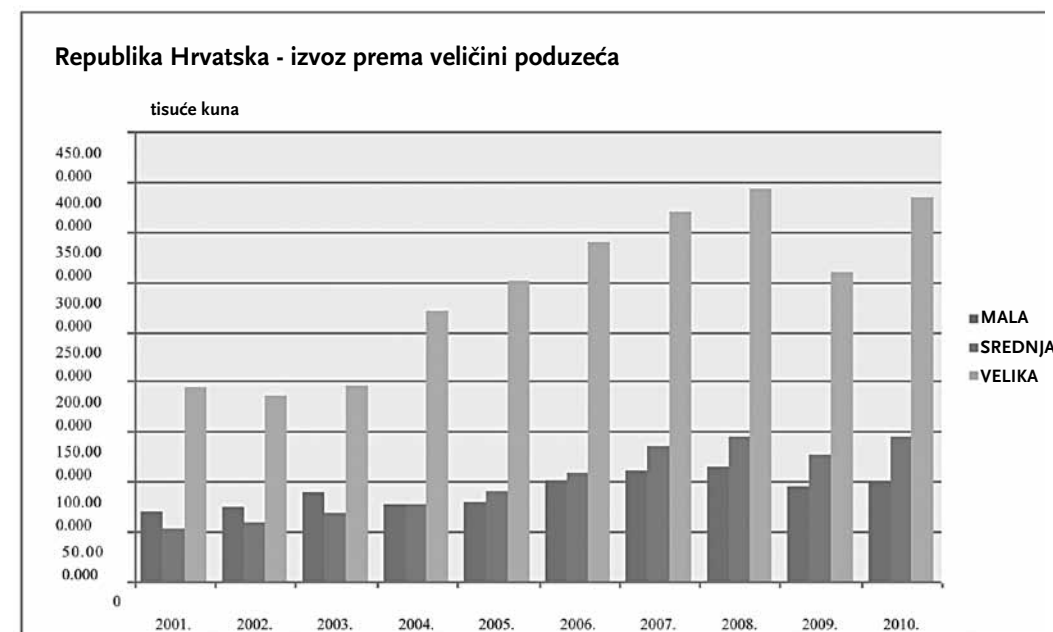
25 CEPOR, Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2011. (prosinac 2011.)

Ukupan robni izvoz Republike Hrvatske prema veličini poduzeća pokazuje da su u cijelome analiziranom razdoblju velika poduzeća imala dominantnu poziciju te su ona ostvarivala prosječno 54,8% ukupnoga robnog izvoza Republike Hrvatske.

Ukupna vrijednost izvoza kontinuirano je rasla u razdoblju od 2001. kada je iznosila 38,9

milijarda kn do 69,2 milijarde kuna 2008. godine. U 2009. koju je obilježila recesija, ukupni je izvoz pao za 20,1% u odnosu na prethodnu godinu. 2010. predstavlja godinu gospodarskog oporavka te se s ukupnom vrijednošću izvoza od 64,9 milijarda kuna gotovo vratila na razinu iz predrecesijske 2007. g.

Grafikon 1: Robni izvoz Republike Hrvatske prema veličini poduzeća

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

Iz grafikona je vidljivo da su u cijelom razdoblju od 2001. do 2010. velika poduzeća imala vodeću ulogu u ukupnom robnom izvozu Republike Hrvatske. U razdoblju 2001. do 2003. mala su poduzeća ostvarivala veću izvoznju vrijednost od srednje velikih poduzeća, dok se od 2004. pa nadalje ta pozicija mijenja, te vrijednost izvezenih roba srednjih poduzeća postaje zastupljenija u odnosu na male izvoznike. Mala i srednja poduzeća prosječno su imala podjednako značenje ukupnome robnom izvozu (mala ostvaruju prosječni udio robnog izvoza od 17,7%, dok srednja imaju 18,7% udjela).

Utvrđena je negativna korelacija između aktivnosti malih i srednjih poduzeća na međunarodnom tržištu i veličine zemlje. Male zemlje poput

Estonije, Danske, Švedske, Češke i Slovenije imaju mnogo veći udio malih i srednjih izvoznika od prosjeka EU-a koji iznosi 25%. S druge strane, velike zemlje kao npr. Francuska, Njemačka i Velika Britanija imaju ispodprosječni udio izvoznika.

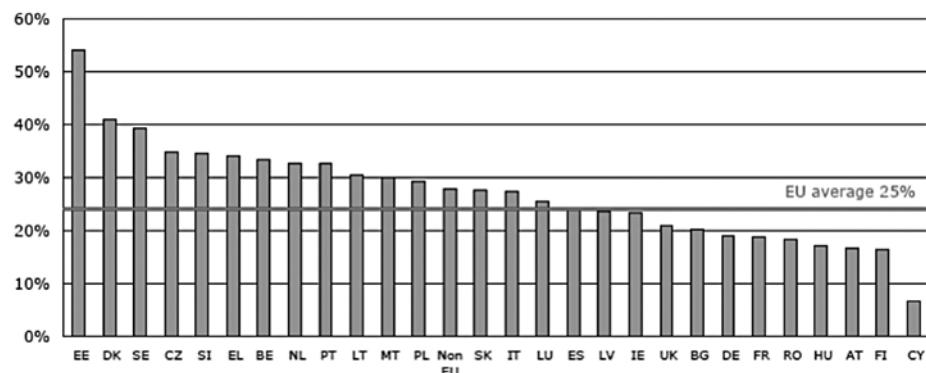
Šest najvećih zemalja Europske Unije (Francuska, Njemačka, Italija, Poljska, Španjolska i Velika Britanija) čini više od 70% svih malih i srednjih poduzeća EU27.²⁶

26 European Commission, First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises, Zoetermeer, January 12, 2009 prepared by EIM for DG Enterprise and Industry of the European Commission and available at: http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/sme_perf_review/doc_o8/spro8_annual_report.pdf

Grafikon 2. prikazuje da od navedenih najvećih šest zemalja, njih četiri (Njemačka, Francuska, Španjolska i Velika Britanija) ostvaruju ispodpro-

sječni udio izvoza malih i srednjih poduzeća. Za razliku od proizvoda namijenjenih domaćem tržištu, na obujam i strukturu međunarodne

Grafikon 2: Postotak direktnog izvoza malih i srednjih poduzeća u razdoblju 2006. – 2008. po zemljama

Izvor: Istraživanje 2009, Internationalisation of European SMEs.

razmjene znatan učinak ima i geografska udaljenost zemalja partnera povezana s transportnim troškovima. U načelu kod proizvoda više dodane vrijednosti, transportni troškovi nisu ograničavajući faktor za međunarodnu razmjenu. Kod primarnih proizvoda koje karakterizira niska cijena, veća geografska udaljenost utječe na obujam međunarodne razmjene.

Tablice 6 i 7 prikazuju robni izvoz i strukturu izvoza roba Republike Hrvatske prema oblicima prometnog sredstva koje se koristi prilikom transporta.

Tablica 6: Izvoz roba Republike Hrvatske prema vrstama transporta (u tisućama kuna)

Vrsta transporta	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pomorski promet	7.000.054	7.603.826	9.254.621	9.254.539	11.640.891	12.319.796	13.573.918	9.563.741	14.249.427
Vagon na brodu	03	70	34	117	0	1.400	02	1.518	78
Cestovno vozilo na brodu	6.671	11.520	5.987	7.186	5.005	2.335	130	252	417
Prikolica ili poluprik. na brodu	560	193	0	44668	667981	0	0	0	0
Željeznički promet	1.786.529	1.643.525	2.006.592	2.368.368	2.957.711	3.693.136	3.645.886	2.694.653	3.463.426
Cestovno vozilo na vagonu	0	91	58	39	0	249	0	30	14
Kamion s prikolicom	5.569.856	5.441.035	5.530.404	5.542.170	5.728.483	6.254.962	6.127.407	4.808.794	4.616.152
Kamion bez prikolice	5.618.976	5.976.783	7.314.690	6.552.282	6.257.595	6.516.572	5.960.402	4.511.016	4.566.985
Cestovni tegljač	14.612.753	16.172.187	18.496.061	20.360.548	22.856.075	26.746.324	28.517.177	23.937.680	27.253.885
Kombi vozila	1.484.111	1.792.507	2.136.399	2.209.641	2.157.732	2.288.130	1.847.929	1.546.947	1.634.114
Osobna vozila	180.238	143.370	220.161	280.595	341.550	337.468	329.677	266.858	342.885
Zračni promet	525.512	557.140	643.276	876.991	1.054.811	1.051.071	1.503.398	1.317.387	1.498.604
Poštanski promet	18.901	19.292	17.403	16.533	17.635	23.471	25.596	15.804	13.593
Cjevovodi, plinovodi, dalekov.	595.319	727.175	1.005.868	1.936.327	3.130.290	1.801.679	2.018.508	2.068.991	1.181.232
Riječni promet	121.373	149.261	127.120	211.681	187.273	239.035	224.965	142.892	210.639
Osobno	5.896	4.401	4.785	298.926	765.897	1.094.096	1.139.416	787.265	1.248.990
Bez prijevoza	894.293	1.112.855	1.599.474	2.366.762	3.335.384	3.672.906	4.289.906	3.608.371	4.611.143
Nepoznato	394	0	21	0	0	744	505	0	0
UKUPNO	38.421.439	41.355.230	48.362.953	52.282.750	60.436.998	66.043.374	69.204.821	55.272.198	64.891.583

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

Tablica 7: Struktura izvoza roba Republike Hrvatske prema vrstama transporta

Vrsta transporta	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	prosjek
Pomorski promet	18,2	18,4	19,1	17,7	19,3	18,7	19,6	17,3	22,0	18,9
Vagon na brodu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cestovno vozilo na brodu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Prikolica ili poluprik. na brodu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Željeznički promet	4,6	4,0	4,1	4,5	4,9	5,6	5,3	4,9	5,3	4,8
Cestovno vozilo na vagonu	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kamion s prikolicom	14,5	13,2	11,4	10,6	9,5	9,5	8,9	8,7	7,1	10,4
Kamion bez prikolice	14,6	14,5	15,1	12,5	10,4	9,9	8,6	8,2	7,0	11,2
Cestovni tegljač	38,0	39,1	38,2	38,9	37,8	40,5	41,2	43,3	42,0	39,9
Kombi vozila	3,9	4,3	4,4	4,2	3,6	3,5	2,7	2,8	2,5	3,5
Osobna vozila	0,5	0,3	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Zračni promet	1,4	1,3	1,3	1,7	1,7	1,6	2,2	2,4	2,3	1,8
Pošanski promet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cjevovodi, plinovodi, dalekovi.	1,5	1,8	2,1	3,7	5,2	2,7	2,9	3,7	1,8	2,8
Riječni promet	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3
Osobno	0,0	0,0	0,0	0,6	1,3	1,7	1,6	1,4	1,9	0,9
Bez prijevoza	2,3	2,7	3,3	4,5	5,5	5,6	6,2	6,5	7,1	4,9
Nepoznato	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
UKUPNO	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

U ukupnom izvozu Republike Hrvatske, cestovni je prijevoz najzastupljeniji način prijevoza i to u cijelome promatranom razdoblju od 2002. do 2010. Prosječni udio izvoza roba Republike Hrvatske putem cestovnog prijevoza (kamioni s prikolicom, kamioni bez prikolice, cestovni tegljači, kombi vozila, osobna vozila) iznosio je 65,5%. U 2002. godini 71,5% izvoza odvijalo se cestom, dok je u 2010. taj udio pao na 59,2%. Kao drugi način prijevoza pojavljuje se pomorski promet čiji je udio porastao od 18,2% u 2002. do 22% u 2010. godini. Relativno blagi pad izvoza putem cestovnih teretnih vozila može se objasniti ili postupnim prelaskom na jeftinije načine prijevoza ili promjenom vrste robe koja se prevozi. Govoreći o jeftinijim vrstama prijevoza možemo uočiti da je udio riječnog prijevoza, iako mali u ukupnom izvozu, blago u porastu (u 2009. 0,26%, u 2010. 0,32%).

Udio pomorskog prijevoza u izvozu pokazuje porast tijekom promatranog razdoblja. Riječ je vjerojatno o većem udjelu robe velike vrijednosti (npr. izvoz brodova, ali to mogu potvrditi podaci vanjske trgovine o vrijednosti izvoza prema vrsti

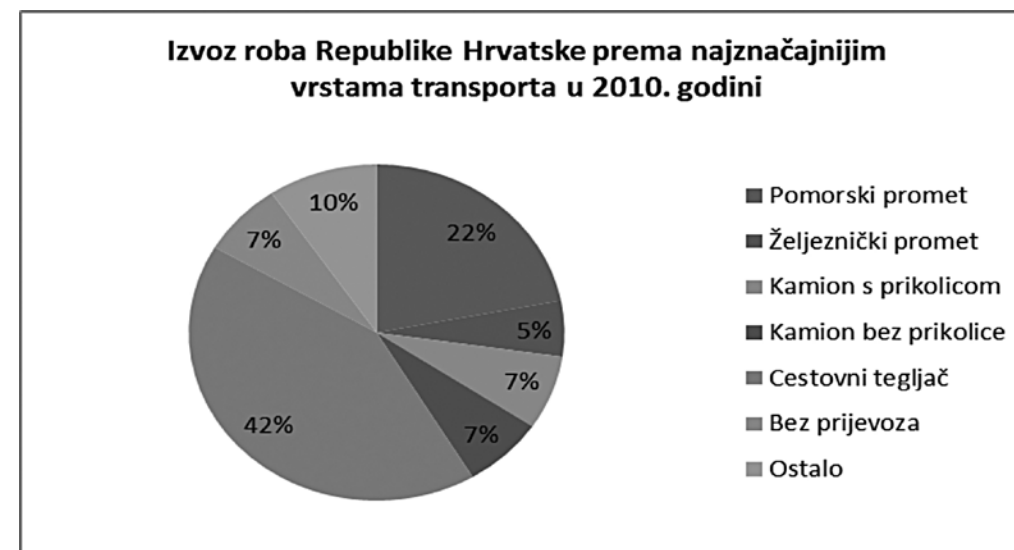
robe).

Željeznički prijevoz i njegov udio u vrijednosti ukupnog izvoza ostaje na istoj razini tijekom cijelog promatranoga razdoblja (oko 5%). Podaci transportne statistike pokazuju da se željezničkim prijevozom uglavnom prevozi rasuta roba, ugljen, te kemijski proizvodi.

Najveća vrijednost robnog izvoza RH (prosječno 22 milijuna kuna) odvija se putem cestovnim tegljačima. Njihov je prosječni udio u ukupnom izvozu iznosio gotovo 40%. Zatim slijede transport kamionima s prikolicom i bez prikolice s ukupno 21,6% i pomorski promet s 19% udjela. Iz navedenih podataka proizlazi da ove tri vrste prijevoza (cestovni tegljači, transport kamionima i pomorski promet) s približno 80% čine okosnicu ukupnoga robnog izvoza RH.

Kao i u cijelome promatranom razdoblju, dominantan način prijevoza u 2010. godini predstavlja prijevoz pomoću cestovnih tegljača s 42% te pomorski promet čiji je udio u 2010. godini iznosio 22%. Putem ove dvije vrste prijevoza odvijalo se ukupno 64% ukupnoga robnog izvoza Republike Hrvatske u 2010. godini.

Grafikon 3: Robni izvoz Republike Hrvatske u 2010. godini prema vrstama transporta

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

Tablica 8 prikazuje izvoz roba 27 zemalja EU-a izvan teritorija članica EU-a prema vrstama transporta. Jednako kao i u slučaju Republike Hrvatske robni je izvoz zemalja EU-a kontinuirano rastao u analiziranom razdoblju izuzevši 2009. kada je zbog ekonomske krize pao za približno

16% u odnosu na 2008. godinu. U slučaju Republike Hrvatske robni izvoz u 2010. godini nije se u potpunosti oporavio te je ostao ispod razine izvoza iz 2007. i 2008., dok je izvoz roba članica EU-a u 2010. porastao u odnosu na sve prethodne godine.

Tablica 8: Izvoz roba 27 zemalja EU-a izvan teritorija članica EU-a prema vrstama transporta (u tisućama eura)

Vrsta transporta	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Pomorski promet	374.779.457	383.329.065	376.434.213	406.611.657	465.347.776	517.980.914	560.943.471	622.931.357	513.743.542	640.011.107
Zračni promet	266.040.700	252.901.665	241.965.803	259.882.690	293.139.094	308.586.927	321.094.206	322.140.224	289.600.247	362.043.680
Željeznički promet	14.429.300	15.944.561	18.490.188	19.105.751	19.328.156	20.098.635	21.604.951	24.369.008	17.678.699	20.337.734
Cestovni promet	153.950.182	161.401.063	159.497.458	177.667.597	218.161.056	245.408.972	281.131.387	289.341.371	235.958.080	277.550.009
Poštanski promet	870.120	601.410	729.383	689.972	779.696	1.240.698	1.078.863	1.489.621	978.378	802.098
Prijevoz unutarnj. vodenim putovima	3.752.116	3.495.572	3.082.847	3.568.340	5.585.962	5.702.060	4.858.723	5.025.637	3.216.466	4.264.454
Ostalo	38.241.437	29.959.439	26.395.759	27.575.376	34.305.137	33.239.928	31.642.484	36.004.186	29.713.239	40.948.739
Nepoznato	32.643.423	44.265.719	41.937.847	57.621.192	16.072.426	27.842.187	18.369.394	7.916.658	7.177.172	3.652.315
UKUPNO	884.706.735	891.898.493	868.533.498	952.722.576	1.052.719.303	1.160.100.321	1.240.723.479	1.309.218.063	1.098.065.822	1.349.610.136

Izvor: Izradio autor prema podacima DZS-a.

4. Doprinos izvoza roba stopi realnog rasta BDP-a u Republici Hrvatskoj

Za razliku od izvoza Republike Hrvatske gdje je cestovni promet najzastupljeniji način prijevoza, izvoz zemalja članica EU-a se u najvećoj se mjeri odvija putem pomorskoga (prosječno 45% u razdoblju 2001.-2010.) i zračnog prometa (27%). Pomoću ove dvije vrste transporta obavlja se prosječno 72% robnog izvoza 27 zemalja EU-a. To je i logično uzme li se u obzir činjenica da Republika Hrvatska u najvećoj mjeri izvozi u susjedne zemlje (Italija, Bosna i Hercegovina, Njemačka, Slovenija, Austrija) gdje prometna udaljenost nije toliko izražena kao u slučaju EU 27 gdje se izvoz odvija na udaljenijim relacijama. Zemlje EU 27 putem cestovnog prometa izvan teritorija članica EU-a izvoze tek 20,4% roba.

U literaturi postoje brojni pokazatelji kojima se utvrđuje uloga i doprinos vanjskotrgovinske razmjene gospodarskom prosperitetu ekonomije jedne države. Velik broj analiza pokazuje da ubrzani rast bruto domaćeg proizvoda kod izrazito otvorenih država prema vanjskotrgovinskoj razmjeni predstavlja rezultat velikog udjela izvoza u bruto domaćem proizvodu uz pretpostavku da on raste progresivnije od rasta uvoza. Michalopoulos i Jay u svom radu tvrde da rast izvoza za 1% dovodi do rasta bruto nacionalnog proizvoda od 0,58% do 0,77%.²⁷ No tu ipak treba uzeti u obzir činjenicu da je pozitivna korelacija između ekonomskog rasta i izvoza uočena samo onda kad izvoz pridonosi tehnološkom razvoju, dotoku

²⁷ Michalopoulos, C. and K. Jay, 'Growth of Exports and Income in the Developing World: A Neo-classical View', A.I.D. discussion paper, 28, Washington, D.C., 1973.

stranoga kapitala i podizanju opće produktivnosti nacionalne industrije.²⁸

Jedno je od temeljnih pitanja koliko realni rast izvoza roba pridonosi ostvarenoj stopi realnog rasta BDP-a. Kako bismo mogli realnije sagledati ulogu koju izvoz ima na hrvatsko gospodarstvo najprije prikazujemo dekompoziciju rasta na doprinose pojedinih sastavnica finalne potražnje. BDP s rashodne strane dobije se zbrajanjem izdataka za potrošnju kućanstava, izdataka za potrošnju opće države i bruto investicija (domaća potražnja) te se tome dodaje izvoz roba i usluga, a oduzima uvoz roba i usluga (neto inozemna potražnja). Budući da se za svaku navedenu kategoriju izračunava realni rast, a zbroj svih kategorija uz oduzimanje uvoza čini realni rast BDP-a, moguće je izračunati doprinos izvoza roba stopi realnog rasta BDP-a što je i učinjeno u ovome radu.

Nominalni BDP izračunava se tako da se zbroje ukupni izdaci za robu i usluge svakog sektora potrošnje, gdje su:

C – osobna potrošnja (potrošnja kućanstava)

I – (bruto) investicije

G – državna potrošnja (potrošnja države)

E – izvoz

U – uvoz

Y – nominalni BDP

Polazeći od osnovnog makroekonomskog identiteta $Y = C+I+G+E-U$, rast BDP-a može se iskazati kao

$$\Delta Y = \Delta C + \Delta I + \Delta G + \Delta E - \Delta U.$$

Ako stopu realnog rasta (rY) definiramo

$$\frac{\Delta Y}{Y}$$

kao Y_{t-1} , iskaz možemo preurediti na sljedeći način:

$$rY = rC*(C/Y)_{t-1} + rG*(G/Y)_{t-1} + rI*(I/Y)_{t-1} + rE*(E/Y)_{t-1} - rU*(U/Y)_{t-1}^{29}$$

Stopa rasta BDP-a jednaka je sumi doprinosa pojedinih sastavnica finalne potražnje, pri čemu je doprinos pojedine sastavnice jednak umnošku stope rasta te sastavnice i njezina udjela u BDP-u iz prethodne godine. Npr. stopa rasta izvoza roba i usluga u 2011. iznosila je 2,2%, dok je udio izvoza roba i usluga u 2010. iznosio 38,3%, te je ukupni doprinos izvoza roba i usluga u rastu BDP-a iznosio 0,8 (2,2 * 0,383).

Tablica 9: Doprinos pojedinih sastavnica finalne potražnje stopi rasta BDP-a Republike Hrvatske

	Domaća potražnja			Inozemna potražnja			Stopa rasta BDP-a
	Ukupno	Osobna potrošnja	Bruto investicije u fiksni kapital	Ukupno	Izvoz roba i usluga	Uvoz roba i usluga	
2001	4,8	2,8	1,3	-1,2	3,7	-4,8	3,7
2002	10,9	5,1	2,7	-6,0	0,5	-6,5	4,9
2003	6,6	2,4	5,3	-1,2	4,7	-6,0	5,4
2004	4,3	2,5	1,3	-0,2	2,3	-2,5	4,1
2005	4,8	2,4	1,2	-0,5	1,5	-2,0	4,3
2006	6,5	1,9	2,7	-1,6	2,5	-4,1	4,9
2007	6,6	3,7	1,9	-1,5	1,6	-3,1	5,1
2008	2,9	0,5	2,2	-0,7	0,9	-1,7	2,2
2009	-9,0	-4,9	-3,3	3,0	-7,2	10,2	-6,0
2010	-3,8	-0,5	-2,8	2,6	2,1	0,5	-1,2
2011	-0,5	0,1	-1,6	0,4	0,8	-0,4	0,0
prosjeck	3,1	1,5	1,0	-0,6	1,2	-1,8	2,5

Izvor: izračun autora na temelju podataka DZS-a.

²⁸ Islam, M.,N. (1998.) 'Export expansion and economic growth: testing for cointegration and causality', Applied Economics, London, Routledge, Vol. 30., No.3, str. 415-424

²⁹ Lequiller, F., Blades, D. 'Understanding National Accounts', OECD 2006; prema WIIW, February 2011

Dvije najznačajnije sastavnice domaće potražnje, osobna potrošnja i bruto investicije u fiksni kapital prosječno su godišnje pridonosile rastu s 1,5, odnosno 1 indeksni bod. U analiziranom se razdoblju mogu uočiti dva vremenska podrazdoblja. U podrazdoblju 2001.-2008. doprinos domaće potražnje bio je pozitivan. Nakon 2008. godine globalna se recesija negativno odrazila na ukupno hrvatsko gospodarstvo, te doprinos pojedinih sastavnica domaće potražnje postaje negativan.

Najveći negativan doprinos ostvarenoj stopi realnog rasta BDP-a u Hrvatskoj dolazi od vrlo visokog uvoza, koji je prosječno godišnje iznosio -1,8.

Tablica 10: Realni rast BDP-a odabranih država u razdoblju 2001.-2011. (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Austrija	0,9	1,7	0,9	2,6	2,4	3,7	3,7	1,4	-3,8	2,3	3,1
Belgija	0,8	1,4	0,8	3,2	1,7	2,7	2,9	1,0	-2,8	2,2	1,9
Češka	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1	2,3	1,7
Danska	0,7	0,5	0,4	2,3	2,4	3,4	1,6	-1,1	-5,2	1,7	1,0
Estonija	6,3	6,6	7,8	6,3	8,9	10,1	7,5	-3,7	-14,3	2,3	7,6
Italija	1,9	0,5	0,0	1,7	0,9	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4
Mađarska	3,8	4,1	4,0	4,5	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7	1,2	1,7
Nizozemska	1,9	0,1	0,3	2,2	2,0	3,4	3,9	1,9	-3,9	1,8	1,2
Njemačka	1,5	0,0	-0,4	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0
Poljska	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3
Slovenija	2,9	3,8	2,9	4,4	4,0	5,8	6,9	3,6	-8,0	1,4	-0,2
Slovačka	3,5	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8	4,0	3,4
Švicarska	1,2	0,4	-0,2	2,5	2,6	3,6	3,6	2,1	-1,9	2,7	1,9
Hrvatska	3,7	4,9	5,4	4,1	4,3	4,9	5,1	2,2	-6,0	-1,2	0,0

Izvor: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (19. rujna 2011.), dok su podaci za 2011. bazirani na preliminarnim tromjesečnim procjenama. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsieb020&plugin=1>

Za potrebe istraživanja u ovome radu odabrano je nekoliko država iz okruženja kako bi se analizirao doprinos izvoza roba stopi realnog rasta BDP-a za svaku od navedenih država. Nakon

U razdoblju od 2001. do 2011. doprinos domaće potražnje stopi realnog rasta BDP-a iznosio je prosječno godišnje 3,1 indeksni bod dok je doprinos neto inozemne potražnje (izvoz roba i usluga minus uvoz roba i usluga) bio negativan i iznosio 0,6 je indeksnih bodova.

Nakon što je tablica 9 prikazala značenje pojedinih sastavnica finalne potražnje za hrvatsko gospodarstvo, u nastavku se rada prikazuje međunarodna usporedba uloge izvoza u makroekonomskim kretanjima gospodarstava odabranih zemalja.

izračuna doprinosa izvoza roba stopi realnog rasta BDP-a u Republici Hrvatskoj izvršena je analiza i usporedba.

Kako bi se dobila slika o jedanaestogodišnjem

Tablica 11: Doprinos izvoza roba stopi realnog rasta BDP-a za odabrane europske države (u indeksnim bodovima)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Austrija	2,2	1,8	0,3	4,8	2,5	3,0	4,3	0,1	-5,9	4,2	3,2
Belgija	0,2	1,8	0,7	4,2	2,0	3,8	2,7	0,8	-7,8	7,4	3,5f
Češka	7,3	2,9	4,6	7,5	5,9	8,1	6,7	1,6	-5,9	9,8	7,6
Danska	0,8	1,4	-0,6	1,3	1,8	1,4	-0,2	0,3	-2,9	1,1	2,0
Estonija	1,4	-0,8	4,0	6,9	12,4	4,0	1,0	0,7	-9,6	17,1	21,5
Italija	0,6	-0,6	-0,1	1,4	0,7	1,9	1,7	-0,4	-3,5	2,7	1,7
Mađarska	4,2	3,1	4,9	9,9	6,1	11,4	10,7	3,8	-8,2	11,6	7,3
Nizozemska	1,0	0,6	1,1	4,8	3,3	5,1	3,9	0,7	-4,8	7,7	2,6
Njemačka	1,9	1,0	1,0	3,6	2,7	5,0	3,5	0,9	-5,7	6,0	3,9
Poljska	1,7	1,6	4,9	4,7	2,7	4,7	2,4	2,6	-2,8	4,6	2,9f
Slovenija	3,2	2,9	1,9	6,1	5,2	7,3	8,0	0,3	-8,3	5,7	4,5
Slovačka	3,9	3,1	13,8	5,1	6,4	16,5	11,7	2,7	-9,7	14,1	9,3
Švicarska	0,5	0,5	0,0	2,5	2,0	4,2	3,3	1,0	-4,0	3,6	2,1
Hrvatska	0,8	-0,2	1,3	2,5	1,4	2,2	0,6	0,03*	-3,7*	2,5*	1,0*f

Izvor: izračun autora temelji se na podacima Eurostata.

* BDP RH za 2008., 2009., 2010 i 2011. godinu je baziran na tromjesečnoj procjeni BDP-a.

f – prognoza na temelju preliminarnih podataka.

gospodarskom kretanju, u tablici 10 prikazane su stope realnog rasta BDP-a odabranih država u razdoblju od 2001. do 2011., budući da je važna ne samo visina stope doprinosa izvoza roba rastu BDP-a nego i sama visina realne stope rasta BDP-a.

Iz tablice 11 razvidno je kako u dužem vremenskom periodu pored Danske, hrvatski izvoz roba, ima najmanji doprinos ostvarenoj stopi rasta BDP-a kada se uspoređi s odabranim državama. Ako usporedimo Hrvatsku sa Slovenijom razvidno je kako slovenski izvoz roba svojim realnim rastom puno više pridonosi stopi realnog rasta BDP-a nego što je to slučaj u Hrvatskoj. Prosječna stopa realnog rasta BDP-a za Sloveniju u razdoblju 2001.-2007. iznosi 4,4%, dok je prosječni doprinos izvoza roba u istom tom razdoblju 4,94 indeksna boda. Za Hrvatsku je nepovoljna i usporedba s Mađarskom, koja u razdoblju od 2001. do 2007. bilježi prosječan realni rast BDP-a od 3,4%, dok je prosječan doprinos izvoza roba realnom rastu BDP-a 7,4 indeksna boda. U istom je razdoblju prosječna stopa realnog rasta hrvatskog BDP-a 4,6%, dok je prosječni doprinos izvoza roba stopi realnog rasta 1,2 indeksnih bodova. Ako se usporede visine prosječnih stopa rasta BDP-a pojedinih država u razdoblju

2001.-2007. uočiti će se da države koje imaju najveće prosječne stope rasta BDP-a (Estonija 7,6%, Slovačka 6,2%; Češka 4,5%; Slovenija 4,4%; Poljska 4,1%), također imaju i najveći prosječni doprinos izvoza roba stopi realnog rasta BDP-a. Iznimka je Hrvatska koja je u razdoblju od 2001. do 2007., uz relativno visoku prosječnu stopu rasta od 4,6%, imala jedan od najnižih prosječnih doprinosa izvoza roba rastu BDP-a koji je iznosio 1,2 indeksna boda. Objašnjenje leži u tome da je u navedenom razdoblju najveći pozitivan doprinos na ostvarenu stopu rasta BDP-a imao realni rast kućanstava (4,9%), čime je doprinos kućanstava iznosio prosječno 3,0 indeksnih bodova, te realni rast bruto investicija s prosječnom stopom rasta od 12,3% i prosječnim doprinosom od 2,9 indeksnih bodova.

Iz svega navedenog može se zaključiti da je u analiziranim državama u razdoblju od 2001. do 2007., koje su imale visoke stope rasta BDP-a, izvoz roba zasigurno jedna od sastavnica koja je pozitivno pridonosila visokom rastu BDP-a. S druge strane, hrvatski izvoz roba, u usporedbi s državama iz okruženja, imao je bitno manji pozitivan doprinos realnom rastu BDP-a (prosječno 1,2 indeksna boda).

Tablica 12: Udio doprinosa izvoza roba u stopi realnog rasta BDP-a (%)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Austrija	240,4	104,1	38,4	182,7	104,8	80,0	115,9	9,2	154,2	184,4	102,6
Belgija	23,3	131,1	88,5	130,9	118,8	140,5	93,2	80,2	280,3	334,9	185,3
Češka	292,7	151,8	128,9	167,1	93,8	118,4	109,9	65,8	142,7	426,0	448,0
Danska	112,5	280,7	-152,0	55,5	76,0	41,7	-12,1	-27,2	56,2	66,8	201,0
Estonija	22,2	-12,3	51,9	110,1	139,2	39,2	12,9	-18,4	67,2	742,9	282,3
Italija	30,7	-110,7	-	79,6	83,2	85,8	98,1	29,3	64,2	149,5	416,5
Mađarska	110,1	75,5	122,3	219,6	191,1	316,9	1340,4	478,1	122,8	965,8	427,5
Nizozemska	50,1	648,7	358,6	217,9	167,4	149,7	99,8	38,5	122,3	429,2	214,5
Njemačka	128,4	-	-238,7	299,7	385,4	135,3	104,8	86,1	112,2	163,1	130,4
Poljska	142,4	111,3	126,1	89,3	74,0	76,3	35,0	50,8	-173,7	118,6	67,9
Slovenija	110,1	76,0	67,1	138,2	130,8	126,6	115,4	7,5	103,6	407,8	-2233,0
Slovačka	112,7	67,5	286,9	100,9	95,3	194,5	111,3	46,2	201,1	351,5	272,2
Švicarska	39,6	115,5	16,2	99,0	78,5	116,6	92,6	49,3	213,1	133,3	108,8
Hrvatska	21,8	-4,6	23,9	61,0	31,6	44,8	11,6	1,4	62,2	-211,0	-2533,6

Izvor: izračun autora na temelju podataka Eurostata.

Tablica 12 prikazuje udio doprinosa izvoza roba u stopi realnog rasta BDP-a iz čega je razvidno kako Republika Hrvatska u dužem vremenskom razdoblju ima najmanji udjel doprinosa izvoza roba u stopi realnog rasta BDP-a.

Rezultati istraživanja i provedena analiza te zaključci do kojih se došlo ukazuju na potrebu da se za brži razvoj hrvatskoga gospodarstva i društva u cjelini kao imperativ nameće potreba za bržim uključivanjem u međunarodnu razmjenu roba na temeljima učinkovite internacionalizacije poslovanja hrvatskih poslovnih subjekata.

5. Zaključak

S obzirom na to da je zadnje desetljeće, koje se u ovom radu analizira, opterećeno svjetskom ekonomskom krizom, vanjskotrgovinska razmjena dobila je još više na značenju te predstavlja put, odnosno sredstvo bržeg izlaska iz recesije svakoga pojedinog nacionalnog gospodarstva. Slijedom toga, izvoz roba ima iznimnu važnost za Republiku Hrvatsku, ne samo u smislu njezina snažnijega gospodarskog rasta i razvoja, već, što je možda još važnije, njezina bržeg izlaska iz recesije.

Može se s velikom sigurnošću ustvrditi da empirija potvrđuje tvrdnju da čak i u kratkom, a posebno u dugom roku, otvorenija gospodarstva, u kojima prevladava izvozno orijentirana ekonomska i poslovna politika, rastu brže nego uvozno supstitutivna gospodarstva. No i svi ostali parametri ukupne ekonomske politike (fiskalne, monetarne, politike plaća i slično) moraju biti postavljeni tako da teže istome cilju.

Liberalizacija, što obuhvatnija, i uključivanje u svjetske trgovinske tokove kapitala i roba jest ne samo prijeko potrebna za malu zemlju poput Hrvatske, već i proces koji čak u kratkome roku, a osobito u dugom, donosi goleme probitke zemlji, i to rastućom proizvodnošću. Pritom valja pripomenuti da liberalizacija sama po sebi ne osigurava željene rezultate ako je ne podupire cjelokupan skup mjera gospodarske politike u užem smislu, a u širem je smislu ipak riječ o angažiranju cjelokupnoga raspoloživog tehnološkog i sociokulturnog kapitala društva u naporu da se ubrzaju transfer tehnologije iz inozemstva i proizvodnja znanja kod kuće.

Međunarodno poslovanje, odnosno vanjskotrgovinska razmjena svake države utječe na dinamiku njezina gospodarskog rasta i razvoja.

U radu je utvrđeno da je izvoz roba zasigurno jedna od sastavnica koje su imale visoki pozitivan doprinos realnom rastu BDP-a analiziranih država iz hrvatskog okruženja. S druge strane također je utvrđeno da je hrvatski izvoz roba, u usporedbi s analiziranim državama, imao bitno manji pozitivan doprinos realnom rastu BDP-a (1,2 indeksna boda).

Da bi se dobila što vjernija slika kretanja vanjskotrgovinske razmjene u razdoblju od 2001. do 2011. analizirano je razdoblje prije početka gospodarske krize (2001.-2008.), godina krize (2009.) te godine početka oporavka (2010. i 2011.). Analiza vanjskotrgovinske razmjene Republike Hrvatske u razdoblju od 2001. do 2011. pokazuje nisku robnu izvoznost propulzivnost hrvatske industrije. U isto vrijeme prosječna uvozna ovisnost bila je dvostruko veća od izvozne propulzivnosti. Iz prethodno navedenoga slijedi očekivano niska pokrivenost uvoza izvozom koja prosječno iznosi 0,49 u tom razdoblju. Sve navedeno ukazuje na izrazitu uvoznost orijentiranost hrvatskoga gospodarstva u cjelini. U razdoblju od 2001. do 2007. doprinos domaće potražnje stopi realnog rasta BDP-a iznosio je 6,4 indeksna boda dok je doprinos neto inozemne potražnje (izvoz roba i usluga minus uvoz roba i usluga) bio negativan i iznosio 1,7 indeksnih bodova.

Recesijska su kretanja dovela su do znatnog smanjenja uvozne ovisnosti, ali ne kao posljedice pozitivnih promjena već smanjenja ukupne robne razmjene s inozemstvom. Isto tako posljednjih je godina znatno smanjen uvoz strojeva i opreme

čime se ograničava potencijal za buduće povećanje konkurentnosti gospodarstva. U Republici Hrvatskoj postoji nekoliko činitelja koji su utjecali na slabiju konkurentnost hrvatskoga gospodarstva na međunarodnom tržištu. S aspekta izvozne strategije to su, prije svega, nedostatak jasne nacionalne izvozne strategije, usitnjena proizvodnja hrvatskoga gospodarstva, neadekvatna horizontalna i vertikalna interesna povezanost poslovnih subjekata, nedostatan proizvodni kapaciteti, nedovoljne strane investicije te slabija tehnološka razvijenost. Naime uvoz proizvoda visoke tehnološke razine omogućava i porast tehnološke osnovice domačega gospodarstva te rezultira porastom domaće konkurentnosti i izvoza. U slučaju hrvatskoga gospodarstva, taj je proces transfera tehnologije bio sporiji u usporedbi s novim državama članicama EU-a te izvoz nije pratio dinamiku rasta uvoza, što je dovelo do povećanja deficita u platnoj bilanci.

Jedan od glavnih strateških ciljeva hrvatskoga gospodarstva posljednjih godina vezan je uz jačanje izvoza, a samim time i veće konkurentnosti gospodarstva. Za rast i razvoj hrvatskoga gospodarstva s gledišta međunarodne ekonomije neophodno je povećanje izvoza (posebice proizvoda s visokom dodanom vrijednošću), a samim time i što veća pokrivenost uvoza izvozom. Jedino takva kontinuirana izvozna orijentacija može dovesti do rasta BDP-a koji rezultira dugoročnim porastom životnog standarda, ali utječe i na daljnji razvoj hrvatskoga gospodarstva.

LITERATURA

1. Annavarjula, M. G., & Beldona, S. (2000). 'Multinationality–performance relationship: a review and reconceptualization', *International Journal of Organizational Analysis*, 8(1), 48–67.
2. Balassa, B. (1970). 'Export and economic growth', *Journal of Development Economics*, North – Holland Publishing Company, No. 5, str. 181–189.
3. Barney, J. B. (2008). 'Strategic Management and Competitive Advantage', 2nd ed., Pearson Prentice Hall
4. CEPOR, "Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2011" (prosinac 2011.)
5. Contractor, F. J., Kundu, S. K., & Hsu, C. (2003). 'A three-stage theory of international expansion: the link between multinationality and performance in the service sector', *Journal of International Business Studies*, 34(1), 5–18.
6. De Toni, A. and Nassimbeni, G. (2001). 'The export propensity of small firms, a comparison of organizational and operational management levers in exporting and non-exporting units', *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, Vol. 7, No. 4, 132–147.
7. Dicken, P. (2003). 'Global Shift: Reshaping the Global Economy Map in the 21st Century', Fourth edition, London: Guilford.
8. European Commission, First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises, Zoetermeer, January 12, 2009
9. Fahy, J., (2002). 'A resource-based analysis of sustainable competitive advantage in a global environment', *International Business Review* 11, 57–78
10. Gomes, L., & Ramaswamy, K. (1999). 'An empirical examination of the form of the relationship between multinationality and performance', *Journal of International Business Studies*, 30(1), 173–198
11. Grant, R., M., (2010). 'Contemporary strategy analysis', 7th ed., Wiley & Sons, United Kingdom.
12. Grbac, B. (2009) „Izazovi međunarodnog tržišta“, *Ekonomski fakultet Rijeka, Rijeka*, str. 161–169.
13. Islam, M., N. (1998). 'Export expansion and economic growth: testing for cointegration and causality', *Applied Economics*, London, Routledge, Vol. 30., No.3, 415–424
14. Knight, G. (2000). 'Entrepreneurship and marketing strategy: The SME under globalization', *Journal of International Marketing*, 8(2): 12–32.
15. Knight, G., & Cavusgil, S. T. (1996). 'The born global firm: A challenge to traditional internationalization theory', *Advances in international marketing* (8). Greenwich, CT: JAI Press. pp. 11–26.
16. Kravis, I. (1970). 'Trade as a handmaiden of growth: Similarities between the nineteenth and twentieth centuries', *Economic Journal*, No. 9+80., 870–872
17. Krugman, P. R., Obstfeld, M. (2009). „Međunarodna ekonomija“, sedmo izdanje, Mate, Zagreb
18. Larimo, J. (2007). 'International joint venture performance: impact of performance measures and foreign parent, target country and investment specific variables on performance', in G. Cliquet, G. Hendrikse, M. Tuunanen and J. Windsperger (Eds.) *Economics and Management of Networks: Franchising, Strategic Alliances, and Cooperatives*, Heidelberg: Springer/Physica-Verlag, pp.393–418.
19. Lee, J., Habte-Giorgis, B. (2004). 'Empirical approach to the sequential relationships between firm strategy, export activity, and performance in U.S. manufacturing firms', *International Business Review* 13, 101–129.
20. Lequiller, F., Blades D. 'Understanding National Accounts', OECD 2006

21. Ling-ye, L., Ogunmokun, G., O. (2001). 'Effect of Export Financing Resources and Supply-Chain Skills on Export Competitive Advantages: Implications for Superior Export Performance', *Journal of World Business* / 36(3) / 260–279
22. Loane, S., Bell, J. D., McNaughton, R. (2007). 'A cross-national study on the impact of management teams on the rapid internationalization of small firms', *Journal of World Business* 42, 489–504
23. "Malo gospodarstvo", *Hrvatska gospodarska komora, Sektor za malo gospodarstvo*, 2010.
24. Manolova, T. S., Manev, I.M., Gyoshev, B.S. (2010). 'In good company: The role of personal and inter-firm networks for new-venture internationalization in a transition economy', *Journal of World Business* 45, 257–265
25. Michalopoulos, C. and K. Jay, (1973). 'Growth of Exports and Income in the Developing World: A Neo-classical View', A.I.D discussion paper, 28, Washington, D.C.
26. *Monthly Bulletin of Statistics*, Issue No. 1081, Vol. LXV, No. 7
27. Morgan, R., Katsikeas, C. (1997). 'Theories of international trade, foreign direct investment and firm internationalization': a critique *Management Decision* 35/1 [1997] 68–78, MCB University Press.
28. *Organization for Economic Cooperation and Development* (2000). *Enhancing the competitiveness of SMEs in transition economies and developing countries in the global economy and their partnership with SMEs of OECD countries*. Paris, France: OECD.
29. Pangarkar, N. (2008). 'Internationalization and performance of small-and-medium sized enterprises', *Journal of World Business*, 43: 475–485.
30. Petersen, B., Welch, L. S., & Liesch, P. W. (2002). 'The Internet and foreign market expansion by firms', *Management International Review*, 42(2): 207–221.
31. Riahi-Belkaoui, A. (1998). 'The effects of the degree of internationalization on firm performance', *International Business Review*, 7(3), 315–321.
32. Ruigrok, W., & Wagner, H. (2003). 'Internationalization and performance: an organizational learning perspective', *Management International Review*, 43(1), 63–83.
33. Root, F. R. (1987). *Entry Strategies for International Markets*. Lexington MA: Lexington Books
34. WIIW (2011). *Current Analyses and Forecasts (7), Economic Prospects for Central, East and Southeast Europe* (February 2011)
35. *World Statistics Pocketbook* (2010)

Ivan Kovač

TRENDS AND FEATURES OF INTERNATIONAL TRADE IN GOODS OF THE REPUBLIC OF CROATIA

ABSTRACT

All-pervasive internationalisation and globalisation are especially manifested in small open national economies such as Croatia. Upon joining the European Union, Croatian economy will integrate even more strongly with other business entities in the common market. This is why Croatian economy does not have an alternative that could substitute exports, i.e., sale of goods and services in the international market required for successful growth. The purpose of this paper is to analyse trends and features of the international trade in goods of the Republic of Croatia in the period 2001 - 2011. The results of the analysis indicate that export of goods has a very small positive influence on GDP growth in the Republic of Croatia when compared to selected surrounding countries. The paper examines, inter alia, the scale of international trade in goods, import dependency, export growth potential, as well as the extent of openness towards and involvement of the Republic of Croatia in the international trade in goods. The results lead to the conclusion that to facilitate growth and development of Croatian economy, from the viewpoint of international economy, it is important to develop an industrial policy at the national level which would enable efficient increase in industrial goods exports thus covering the dominant imports by exports. The paper highlights the need for a thorough change in the national economic strategy as well as the need to develop an export-oriented national economy through involvement in European and global economic trends.

Keywords: International economy, international trade of goods, Croatian competitiveness, import exports, Croatia